

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,— per jaar, voor
België f 6,—. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

NIET APART, MAAR SAMEN NAAR EEN NIEUWE SCHOOL?

In de laatste jaren doet zich de gelukkige omstandigheid voor, dat de achtergrond van de openbare school niet alleen sterk in de aandacht staat bij voorstanders van deze school, maar ook steeds meer in positieve zin benaderd wordt door velen uit groepen die vaak geacht worden alleen maar voorstanders van confessioneel onderwijs te omvatten.

Ik herinner u aan het voorstel van de N.O.V. om artikel 42 een meer aan onze tijd aangepaste en juistere formulering te geven. Ik denk aan de discussie in het parochieblad van het bisdom Breda, waarin een rooms-katholiek van zijn principiële keuze voor het openbaar onderwijs getuigde, zonder dat zijn rechtzinnigheid als katholiek in het geding kwam. In deze discussie wees een hoofdaalmoezenier, voorstander van katholiek onderwijs, af de negatieve benadering van de openbare school zoals die in katholieke kring vaak voorkomt. Ik wijs op de onlangs in een protestants lerarenblad gevoerde gedachtenwisseling tussen een protestants en een rooms-katholiek leraar, waarin de laatste, leraar aan het Stedelijk Gymnasium te Nijmegen, verklaarde:

„evenals zeer vele protestanten en katholieken die het (openbaar onderwijs) met mij dagelijks dienen meen ik, dat het conform de grondwet moet gegeven worden met 'eerbiediging van een ieders godsdienstige overtuiging'. Er is een tijd geweest dat het openbaar onderwijs protestants was; een tijd waarin het (praktisch) liberaal was; er zijn streken waar het socialistisch was, er zijn landen waar het katholiek heet. Dat alles willen wij in Nederland niet meer, evenmin als neutraliteit. Wij willen positieve zin geven aan de 'eerbiediging' die de grondwet voorschrijft. Als de ene dienaar van het openbaar onderwijs die eerbied vertoont omwille van 'een ieder' (de mens), de ander omwille van de 'godsdienstige mening' (om God), dan is het openbaar onderwijs in goede handen.”

Overigens is het merkwaardig, dat in vele benadering telkens weer, zelfs niet alleen van openbare zijde, de vrees opduikt dat de openbare school een zuil wordt. Het laatst is dit nog bij de begroting van O.K.W. gebeurd in de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag over de begroting voor 1964 in de Eerste Kamer. De beide bewindslieden — aan wier oprechte ambtsvervulling wij niet twijfelen — stellen dat als alleen voorstanders van de openbare school en de tegenstanders niet, zich nader beraden over de positie van deze school „inderdaad het gevaar niet denkbeeldig zou worden dat deze school een derde zuil wordt”.

Een vreemd argument lijkt ons. We begrijpen de hele redenering echt niet. Want betekent,

personalia

Dr. G. STELLINGA. Geboren in 1913 te Dokkum. Begon zijn loopbaan als onderwijzer. Promoveerde aan de Universiteit in Groningen op het onderwerp „Zinsvormen en Zinsfuncties in de Abele Spelen” uitgaven van de abele spelen met de sollernieën. Vervolgens leraar aan verschillende inrichtingen voor middelbaar onderwijs.

Hij bekleedde vele functies in het politieke en maatschappelijke leven. Hij was o.a. lid van Provinciale Staten van Groningen voor de P.v.d.A., was voorzitter van de Humanistische Werkgemeenschap van de P.v.d.A., voorzitter van de vereniging van avondlycea in Nederland. Oud-hoofdbestuurslid en oud-voorzitter gemeenschap en gewest Groningen Humanistisch Verbond. Oud-secretaris Openbare Leeszaal Groningen en provincie Groningen. Oud-voorzitter Wijkraad voor Nieuw Charlois-Rotterdam.

In september 1962 benoemd tot algemeen rector van de pas-opgerichte schoolgemeenschap op het Kanaleiland te Utrecht.

Zo juist verschenen:

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 31 mei 1964

toegepast op het confessionele onderwijs, deze redenering niet, dat als andere dan voorstanders van bij voorbeeld katholiek onderwijs zich over dit onderwijs beraden, dit rooms-katholieke, confessionele onderwijs dan geen zuil meer is, ontzuild wordt?

Wat is in ons verband een belangrijk kenmerk van 'zuil'? Toch wel, dat men slechts één waarheid, de eigen waarheid, erkent en dat men daarvoor zijn leerlingen een beschermd, gesloten milieu aanbiedt, een 'school van de veiligheid, van de beslotenheid', zoals het u allen nu wel bekende Eerste-Kamerlid H. Algra het op een onderwijscongres van de Anti-Revolutionaire Partij uitdrukte. Het Tweede-Kamerlid dr. J. G. H. Tans, katholiek en socialist, zei in 1952, dat voorstanders van het bijzonder onderwijs er voor alles voor waken dat hun kinderen in die levensomstandigheden geplaatst worden, die, naar hun overtuiging, de grootste waarborgen bieden dat het beslissende antwoord (op de vraag naar de menselijke persoonlijkheid) goed gegeven wordt.

Voor de openbare school gelden deze constatering niet; zij is niet besloten en geen zuil, omdat in theorie en in de praktijk juist openheid haar sieraad is. Zij is de school die elk kind, van welke overtuiging de ouders ook zijn, „in een levenssfeer van eerlijkheid, openhartigheid, van begrip voor elkanders opvattingen” de gelegenheid geeft daar te komen „waar dit geestelijk voor hem het beste is.” In de openbare school wordt geen geloofs- of levensovertuiging geweld aangedaan, maar juist zij wil door open te staan voor ieder, voor iedere katholiek, protestant of humanist voldoen aan de nieuwe wettelijke bepaling van de mammoetwet: Het onderwijs aan openbare scholen wordt gegeven met eerbiediging van ieders geloofs- of levensovertuiging. Let wel, dit geldt alleen voor het openbaar onderwijs, niet voor het bijzonder. Dit betekent, dat de kinderen eerbied voor geloofs- of levensovertuiging van anderen wordt bijgebracht, opdat de zogenaamde hokjesgeest in Nederland eens zal verdwijnen. Het geldt voor iedere christen, voor iedere humanist en voor iedere niet-christen die bewust in de openbare school staat of er zijn kind naar toe stuurt. Zij allen zijn met de bekende, te vroeg gestorven Rotterdamse H.B.S.-directeur De Glopper van mening dat de docent voor zijn klas een compleet mens is, die met zijn overtuiging tegenover zijn leerlingen geen verstoppertje kan spelen, als deze docent maar beseft, dat een andere

VERANDEREND LEVENSBESEF samengesteld door: mevrouw Hella S. Haasse, Ds. E. van Bruggen, Prof. Dr. H. Freudenthal, Prof. Dr. T. T. ten Have, Ds. S. J. Popma, J. Reehorst, Dr. C. Scharff O.S.A., Prof. Dr. R. Schippers

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 28.

HET OPENBAAR EN DAARMEE GELIJK TE STELLEN ONDERWIJS

poging tot een geestelijke fundering.

f 0,30.

Te bestellen bij het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Giro 30.49.60.

overtuiging dan de zijne voor de ander evenveel waarde heeft als de zijne voor hemzelf. In dit licht gezien is het zeer verheugend dat personen uit vele kringen graag meegewerkt hebben, dat de brochure „Het openbaar en daarmee gelijk te stellen Onderwijs”, uitgave 1963 Muusses ter discussie kon verschijnen en dat vooraanstaande personen uit verschillende kringen van de samenleving als dr. J. P. van Praag, Prof. Kraemer, Lootsma, De Roos en Van Thuijl dit rapport met instemming van degenen die in hen vertrouwen stellen, ondertekenden. Dit verslag van besprekingen tussen orthodoxe en vrijzinnige protestanten, humanisten en andere niet-christenen, mensen van de N.O.V. en Volks-onderwijs is belangrijk, omdat het stelt, dat het zoeken naar een compromis als achtergrond voor de openbare, algemene school zinloos is. Ieder komt in onze school tot gemeenschappelijk handelen, tot gemeenschappelijk opvoeden juist op grond van de eigen levens- of godsdienstige overtuiging, en draagt verantwoordelijkheid met en voor elkaar, uitgedrukt in het alleen gemeenschappelijk begrip humaniteit, het betrachten van de medemenselijkheid, de naastenliefde. Het rapport geeft de opvoeder in de algemene school een taak ten aanzien van de alzijdige geestelijke vorming van de leerlingen: hij hoort veelzijdig materiaal aan te dragen dat dienstig kan zijn voor de leerlingen om, naarmate ze daartoe rijpen, hun geloofs- en levensovertuiging zelfstandig op te bouwen, zonder dat hun zo'n overtuiging doelbewust wordt overgedragen.

Dit nu sluit wonderwel aan bij de opvatting van een katholieke studie getiteld Welvaart, Welzijn en Geluk, uitgegeven onder auspiciën van de Katholieke Raad van Overleg voor sociaal-economische, aangelegenheden, ook al in het jaar 1963. Ik citeer uit de gedachten over een nieuwe school! „Vooreerst gaat het dan niet om een school, die gekenmerkt zou zijn door een kleurloze neutraliteit, integendeel. Elk kind, van welke confessie of levensovertuiging ook, zou er volledig 'zichzelf' moeten kunnen zijn. Het spreken over de levensvragen zou er beslist niet taboe mogen zijn, maar: een werkelijk gesprek dat ieders geestelijke vrijheid intact laat en de gelegenheid biedt voor persoonlijke oriëntering.

Het kind zou er bij zijn leermeesters positieve steun voor zijn eigen godsdienstige overtuiging moeten kunnen vinden, maar daarnaast ook de ontmoeting met de andersdenkende moeten kunnen ervaren.

Ten tweede zouden leiding en onderwijzend personeel op een dergelijk geestelijk klimaat goed ingespeeld moeten zijn en aan de niet geringe eisen dienen te voldoen die voor een

goed volbrengen van dit opvoedingswerk gesteld moeten worden. Hun onderlinge samenwerking en goede verstandhouding zouden niet gering moeten zijn. Proselietaanmakerij moet hun vreemd zijn. Zij zouden zich scherp bewust moeten zijn dat het kind nog intellectueel weerloos is; dat hun dit de strikte verplichting oplegt, hun superioriteit in dit opzicht noch bewust noch onbewust te misbruiken maar rekening te houden met de geestelijke draagkracht van het kind; dat dit voor hen betekent de eigen levensovertuiging niet dan met bescheidenheid naar voren te brengen, als een aangeboden hulp aan het waarheid zoekende kind, niet als een autoritair opgelegde oplossing; dat zij zonder nijd het kind de gelegenheid moeten laten zijn geestelijke oriëntatie te vinden ook bij een ander dan henzelf; dat zij allen tezamen als een goed team slechts één doel voor ogen moeten hebben: elk kind daar te brengen waar dit geestelijk voor hem het beste is. Voert dit alles niet tot een geestelijk halfslachtig klimaat, dat eerder desintegrerend dan oriënterend werkt? Wij geloven het niet. Veeleer zal het voeren tot een levenssfeer die bevrijdend werkt, met name op de leeftijd waarop de jeugdige bewust zijn persoonlijke levensvormen zoekt een levenssfeer van eerlijkheid, openhartigheid, van begrip voor elkaanders opvattingen, van een zich bewust worden van de eigenlijke kern van zijn levensovertuiging waardoor het wezenlijke in het bijkomstige onderscheiden wordt."

Deze gedachten uit de Katholieke studie zullen de voorstanders van Openbaar Onderwijs uit het hart gegrepen zijn, evenals de volgende waarin Welvaart, Welzijn en Geluk constateert:

"...Ik kan wel een leerling zeggen, dat in deze of gene aangelegenheid 'de katholieke opvatting' zus of zo is, maar ik kan nooit van hem eisen, dat hij die nu ook tot richtsnoer van denken en leven maakt zoals ik wel van hem mag eisen, dat hij zich aan de spelregels van algebra, natuurkunde of de talen houdt, en hem onvoldoende mag geven als hij dit niet doet. Het werkelijk levensbeschouwelijke echter blijft altijd overgelaten aan zijn persoonlijke beslissing. Ik kan er met hem over praten, maar ik moet hem de vrijheid laten ook bij de 'andersdenkende' zijn licht te gaan opsteken en misschien tot een andere overtuiging te komen.

Ik moet hem in één woord, vrijlaten. Naar onze mening zien wij de school in haar eigen karakter het zuiverst als wij haar als taak niet meer toewijzen dan de leerling handreikingen te geven om zelf tot een eigen levensovertuiging te komen. Als het over kennis en kunde gaat, heeft de school autoriteit; gaat het over levensovertuiging, dan houdt haar autoriteit op en kan zij alleen maar bescheidenlijk *wegen* aanduiden die de leerling

al of niet kan inslaan: hij moet hierin persoonlijk beslissen. Wij schreven met opzet: *wegen*, in het meervoud. Het lijkt ons zonder meer duidelijk dat de jonge mens niet op één spoor gezet mag worden, maar moet zien, dat anderen er ook anders over denken. Waar blijft anders het element van de persoonlijke keuze?

Aanvaardt men deze gedachte dan ligt in ieder geval de vraag voor de hand of de directe confrontatie met de levende werkelijkheid van de „andersdenkende" niet zinvol zou zijn."

Nu moet u niet denken dat er geen vraagtekens te plaatsen zijn bij deze studie. Een humanist zal zich afvragen of inderdaad de taak van de Kerk moet zijn „de school te 'verlossen', te 'kerstenen', dat wil zeggen allen die in en rond de school staan en door hen alles wat in de school gebeurt op God te richten; ook aan hen de prediking en het getuigenis van de Heer te brengen en hen door cultus en sacrament te heiligen."

Maar wij zijn het wel eens met de schrijvers van dit rapport, dat het zo langzamerhand een anachronisme begint te worden „voor allerlei onderwijskwesties van algemene aard en van algemeen Nederlands belang telkens weer het uitgangspunt te nemen in de 'eigen kring' in plaats van onmiddellijk van meet af aan gezamenlijk over de dingen te denken en gezamenlijk naar de oplossingen te zoeken (waarbij stellig het werkelijk eigene niet in de verdrukking behoeft te komen)." Als humanist zullen wij geheel akkoord zijn met de constatering, dat het onderwijs in de eerste plaats een stuk algemene menselijke cultuur is. Belangrijk is dat in deze studie voortdurend een verlangen te constateren is naar een andere schoolsituatie in Nederland, een verlangen dat door het openbaar onderwijs gedeeld wordt. Het is natuurlijk buiten kijf dat wij graag bereid zijn alle medewerking te geven aan nader overleg over deze voor ons gehele volk zo belangrijke zaak.

Naar deze nieuwe school streven het openbaar onderwijs en Volksonderwijs al jaren. Christenen en humanisten streven met alle toewijding die zij bezitten er naar de openbare school te maken tot een school die in de bewoordingen van Welvaart, Welzijn en Geluk omschreven wordt als onderwijs „waar het ontmoeten op de voorgrond staat, waar een sfeer heerst van wederzijds begrip en respect, waar eerbied is voor de persoonlijke vrijheid van keuze, waar men rekening houdt met de geestelijke draagkracht van de kinderen, waar men erop gericht is het inzicht in de levensvragen te wekken en een klimaat te scheppen waarin ieder op zo verantwoord mogelijke wijze tot eigen meningsvorming kan komen."

Wij humanisten willen niet apart, maar samen gaan naar een nieuwe, een algemene, een openbare school.

G. STELLINGA

lezingen voor de radio

- zo. 7 juni VARA 9.45 uur: P. D. van Royen: „Religieus Atheïsme".
- zo. 14 juni VARA 9.45 uur: H. J. J. Lips: „Nogmaals stenen voor brood".
- zo. 21 juni VARA 9.45 uur: V. W. D. Schenk: „Grenzen van wetenschap".
- zo. 28 juni VARA 9.45 uur: A. J. Wichers: „Er ligt iets in ons".

ZENDING

Gisteravond vond ik in de brievenbus het gebruikelijke aantal papieren, waarom ik niet heb gevraagd. Mij werd aangeboden een onfeilbare zonnebrandolie die tevens een fraaie bruine kleur verschaft, een wasmiddel dat alle voorgaande wasmiddelen overtreft, een grote verscheidenheid van koelkasten die volgens het vrouwblad onmisbaar zijn in de komende zomerdagen, enkele pornografische boekwerken, pikant en realistisch en met vele illustratiën, een voordelig pakket voor de komende feestdagen (het tweede blikje worstjes voor de halve prijs) en de Paaskerkbode.

Ik heb de gewoonte even te kijken of er tussen de rommel een echte brief zit en zo neen, dan werp ik de hele zaak subietelijk in de papiermand. Het kopen van zonnebrandolie lijkt mij te getuigen van een te ver doorgevoerd optimisme en als ik mij aan mijn vrienden, die nu eenmaal aan mijn licht kleiachtige gelaatskleur gewend zijn, zou vertonen met sportief bruine trekken, zouden zij zich een ongeluk schrikken. Wasmiddelen en worstjes behoren tot het domein van mijn echtgenote die echter nooit enige belangstelling voor reclamepapieren heeft getoond. Een bescheiden ijskastje hebben wij al enige tijd en van pornografische werken moet je de ware levensvreugde niet verwachten.

Aan het Paaskerklaadje bleef mijn oog even hangen. In de eerste plaats omdat ik meende dat hier een vergissing in het spel was. Misschien, zo dacht ik, heeft iemand het verkeerde stapeltje gepakt. Het is immers Pinksteren (dat was het namelijk), en wat moet ik dan met paasgedachten? Maar dat bleek een vergissing mijnerzijds, want het blaadje ging inderdaad over het Pinksterfeest, maar de kerk waarvan het uitging, heette nu eenmaal de Paaskerk en ik mocht niet verwachten, dat de kerk voortdurend haar naam zou veranderen.

Ik heb het blaadje even doorgelezen. Het geeft een kijkje in een mij geheel vreemde wereld. En die wereld blijft mij vreemd, met hoeveel goede wil ik ook lees. Blijkbaar trachten de samenstellers van het blaadje anderen van hun gelijk te overtuigen, want waarom zou ik het anders in mijn bus hebben gekregen? Maar zij spreken tot mij alsof ik al overtuigd ben. Allerlei begrippen worden als vaststaand aangenomen die voor mij geen betekenis hebben. Er zijn zelfs hele zinnen waar ik niets van begrijp, terwijl ik toch niet wil aannemen, dat ik zoveel dommer ben dan de gemiddelde leden van de Paaskerk. Als ik dan tenslotte dit drukwerk toch maar neerleg bij de worstjes, de ijskasten en de zonnebrandolie, doe ik dat toch met iets meer sympathie dan waarmee ik de commerciële vrouwbladen behandel. Want zijn deze laatste waarschijnlijk in mijn brievenbus gestopt door een jongmens, dat op zich heeft genomen ze te verspreiden tegen een gering bedrag per duizend stuks, de Paaskerkbode is hoogstwaarschijnlijk rondgebracht, door iemand die meende daarmee een goed werk te doen. Hij heeft zich in de avond van zijn familie, van zijn lectuur, van zijn liefhebberijen losgemaakt, hij heeft zijn pak onder de arm genomen en hij is de donkere straat opgegaan om te doen wat hij meende dat gedaan moest worden.

Ik heb daar waardering voor. Eerst wilde ik

schrijven „bewondering”, maar dat is het goede woord niet. Respect is het ook niet. Want ik vind veel van deze activiteiten volmaakt zinloos.

Verleden week, toen ik een boodschap deed stond in het winkelcentrumpje een eenzame man tussen vele mannen en vrouwen met boodschappentassen en -netjes. Plotseling verhief hij zijn stem en deelde mee, dat wij ons moesten voorbereiden op verschrikkelijke rampen. Ook over de aard van die voorbereiding vertelde hij een en ander. Geen sterveling luisterde. De mensen keken wat verbaasd naar die luidruchtige man en er was zelfs niemand die de schriftelijke toelichting wilde aannemen die hij kosteloos aanbood. Niemand kwam onder de indruk van zijn onheilsvoorspellingen, niemand geraakte in paniek. Ik meen, dat de man zijn apostolische driften verkeerd had gericht, maar het had mijn instemming, dat hij stug doorging met praten.

Zo mag ik ook graag altijd even staande blijven als een gezelschap Heilssoldaten op de hoek van een straat heeft postgevat. Ik was nimmer Heilssoldaat en zal het vermoedelijk ook nooit worden. Ik vind hun kleding onschoon, hun muziek kinderlijk en hun woord zegt mij nog minder dan dat van bovenvermelde Paaskerkbode. Maar ik vind het kraanig, dat zij daar staan en dat zij blijven staan als boze bengels jouwend om hen heenspringen. Ik weet bovendien dat zij bereid zijn de daad bij het woord te voegen en voor die daad ben ik bereid het woord op de koop toe te nemen.

De schoonste vormen van steriele prediking treft men naar mijn mening in Engeland aan. De zeepkistredenaars van Hyde Park zijn bekend. Ik ga zelf liever in de middagpauze naar Towerhill. Daar werd ik eens geboeid en verbaasd door een persoon die zeker tweehonderd mensen om zich heen had verzameld. Hij verklaarde dat Hitler de grootste man aller tijden was geweest en dat alle vooraanstaande leden van de regering, zomede de oppositie, onmiddellijk naar een concentratiekamp moesten worden overgebracht. Het vrolijke gelach was niet van de lucht. Enkele tientallen meters verder stond een heer wie men het boekhoudersberoep van het gelaat kon lezen op een laddertje annex preekstoel. Hij was van de Roman Catholic Mission en trachtte een van zijn drie luisteraars van het ongelijk van Lenin te overtuigen. Dat is hem gedurende de pauze niet gelukt.

En er was één man die wél succes had. Maar die verkondigde dan ook zulke baarlijke nonsens, dat de sportieve Engelsen hun weerstand opgaven. Hij zette in radde taal het beginselprogramma van een partij uiteen. Het was een ambitieus programma. Iedereen mocht voor niets met de bus mee en de belasting zou worden afgeschaft. Aan het eind van zijn rede deelde hij mee, dat de aanmelding voor het lidmaatschap was gesloten. Hij was en bleef het enige lid. Vervolgens verzocht hij, wijzende op de pet voor zijn voeten, om een bijdrage voor de partijkas. Het regende kopergeld en de opbrengst was verscheidene shillingen.

Zó kan het ook. Maar dat is zo materialistisch.

H. H.